

SULEQATIGISSITSUT
SAMARBEJDSPARTIET

EM2019/7

Tillie Martinussen

2. behandling.

Forslag til Finanslov for 2020.

(Naalakkersuisoq for Finanser)

Ansvarlig økonomisk politik i opgangstider

Det er en rigtigt dårlig idé, at beholde suspensionen af Budgetlovens pgf. 2-5, som omhandler overskud og balance i Finansloven.

Ærgeligt, og unødvendigt.

Ligesom Finansudvalget afventer vi også, hvad resultaterne bliver, af bloktilskudforhandlingerne med kommunerne, et vigtigt element i arbejdet.

Når vi nu har bloktilskud til kommunerne, mener vi også, at det er svært problematisk, at paragraf 37 svar, som indeholder kommunerne, ofte henstår ubesvarede, med henvisning til kommunernes egenbestemmelse.

Det burde være relativt let, at indhente svar på spørgsmål hos kommunerne.

Denne praksis så vi gerne genoptaget.

I det hele taget mener vi, at pgf 37'ere besvares dårligt, og henstiller til, at de besvares bedre. Det er ikke et instrument for skalten og valten, men derimod et vigtigt instrument for befolkningen til, at få indsigt i Naalakkersuisuts arbejde.

Inatsisartut er trods alt Naalakkersuisuts arbejdsgivere, som vi da også klart her ser, med finanslovens diskussion i Salen.

Væksten skal først og fremmest komme fra mennesker i et land, hvor vi har så få indbyggere, og hvor så massivt en stor del af indkomsten i virkeligheden kommer fra Bloktilskud. Altså passiv forsørgelse af Grønland. Fremtidig vækst afhænger således af, hvor mange stærke, sunde, opfindsomme, og arbejdslystne ledere, iværksættere, innovatorer og fornuftige mennesker vi kan sætte i gang med at skabe nye erherv og økonomi.

Det er et spørgsmål om social,- og uddannelsespolitik i disse generationer, for at få reel vækst i de fremtidige.

Vi i Samarbejdspartiet mener også, at der er behov for, at vi får bygget kollegier og almennyttige boliger, flexboliger til ældre og studerende, investeringer i socialt boligbyggeri, investeringer i idræt, skoler og ældreboliger, investeringer i sundhedsvæsen og socialvæsen, samt kulturbyggerier og styrkelse af vor journalist-stand, før vi begynder på dyre turisme-centre og andet der kan undværes en årrække endnu. Pengene der afsættes til byggerier, bør udmøntes og bruges hvert år, det gentager vi lige: få brugt pengene, der er hårdt brug for at de ikke sygner hen på finansloven, og ikke er bundne.

Hvor meget i kroner og ører, er renoveringsefterslæbet hhv. bygge-efterslæbet i disse år? Når man ser tidligere rapporter var en meget stor andel af bolig,- og byggerimassen hhv. i en tilstand hvor en meget stor andel af boligmassen havde behov for sanering, omfattende renovering, renoverings-klar, og snarligt renoverings-klar.

Der er efter alt at dømme bygget for få erstatningsboliger for de nedrivnings,- og saneringsmodne, og vi må antage, at en del flere boliger er i efterslæb.

Uagtet at man har afhændet en del af boligmassen til kommunerne, er der fortsat et stort behov for både nybyggeri, og renovering af en meget stor andel af vor bolig,- og bygningsmasse.

Vi giver bloktilskud til kommunerne, og kommunernes gældssætning og boligplaner påvirker os på landsplan, hvorfor det er mere end relevant at spørge her fra talerstolen, hvad man har tænkt sig med vort boligefterslæb?

**SULEQATIGISSITSISUT
SAMARBEJDSPARTIET**

Turismen er foreløbigt stagneret, og vore fiskeri-indtægter står overfor et dyk.

Ligeledes ser vi en fare for, at indtægterne fra lufthavnene ikke bliver som forventet, hvorfor vi igen opfordrer til reformer, og omfordeling af bevillinger til disse trængende områder.

Skatte,- og velfærdsreform der faktisk batter, en uddannelsesreform med sigte på at styrke de grundlæggende færdigheder hos unge, herunder sociale,- livs,- og relationelle færdigheder, samt fokus på nedbringelse af dobbelt-administration, og omlægning af indsatser for nye indtægter, der baserer sig på reelle indtægter, og ikke indtægter der baseres på stor gældssætning, og dermed kræver tilskud, afdrag, eller hensættelse i en lang årrække frem.

Vi skal bide den sociale arv i halen for at bygge en stærk fremtidig vækst

Det er bydende nødvendigt at vi investerer i børn og unge, forebyggelse, sundhedsvæsen, uddannelse, forsigtig vækst, og holder op med at kaste om os med flokler som "vi tør ikke vækst", men holder op med

at spille eksperter selv, og lytter til økonomisk råd, og genopretter vort forhold til de finansholdbarheds-værktøjer vi selv har sat i verden for at undgå overophedning af økonomien, samt uansvarlig lånoptagelse, uansvarlig størrelse af driftskonti, samt dårlig management af selvstyrets generelle portefølje.

Vi skal advare imod, at søge at inddække tabte indtægter, og store udlån ved, at lave hovsa-løsninger på f.eks. råstofområdet.

Råstofferne har vi kun een gang, og indtægterne fra disse bør i dén grad hensættes til en fond, der skal vokse og generere penge i mange år frem.

Ikke til inddækning af almindelige driftsudgifter, og nye, tossede prestige tiltag.

Vi opfordrer Naalakkersuisut til at tage en tæt snak med branchen om, hvorledes vi kan sikre, at der bygges andet end de omdiskuterede lufthavne de næste mange år.

Det er en skændsel at mange penge til kollegier o.a. henstår uforbrugte år efter år, og det giver også et misvisende billede af, hvor der prioriteres reelt.

Lokale har meget bedre forretning ud af, at vi sikrer disse byggerier, og ligeledes skal vi igen opfordre til, at vi ikke lov-regulerer hen over hovedet på vores erhvervsliv.

Så mange firmaer er her trods alt ikke, at vi ikke kan nå, at tale grundigt igennem med dem.

Få nogle solide råd på plads med erhvervet om de kommende mange årtiers udvikling i erhvervssektoren.

Stands de øgede udgifter, ompriorité i stedet, investér i børn og unge og mennesker

Det er bekymrende, at Naalakkersuisut forventer at inddække udgifter fremover med øget provenu / indtægt fra fiskeri og fremgang. Det er ikke sikkert at fiskeriet fortsætter i den gode form den er inde i, ligesom mange af de penge vi bruger lige nu er penge til gæld. Ligeledes er det bekymrende at lave nye driftsudgifter.

Der bør omfordeles fra tilskud til ikke økonomisk selvbarne erhverv, til investeringer i forebyggelse og udbedring af sociale problemer, og uddannelse, samt investeringer i overskudsgivende tiltag.

Ikke gældssættende tiltag.

Vi synes naturligtvis at en social taskforce til at bistå kommunerne med hjælp ved overgrebsager er en fantastisk god ide.

Vi har advokeret for den længe, og kom på idéen under Inatsisartut-valget sidste år.

Men der er behov for, at det ikke kun er ved større sager der bistås, men i det hele taget.

Juridisk rådgivning, bistand til familierne der rammes af det, samt samtaler, terapi og rådgivning til familierne omkring det. Altså, at hjælpen ikke kun består i hjælp til sagsbehandling til kommunerne, men også til direkte hjælp til familierne og børnene selv, samt til bistand juridisk, ved sager om overgreb.

Og så forslår 4,1 mio. kr. ikke ret langt.

Særligt ikke når de skal deles med rådgivningstelefonerne.

Som også er et godt tiltag, men som ikke tager fat ved nældens rod, hvorfor der er behov for mange flere

SULEQATIGISSITSUT
SAMARBEJDSPARTIET

penge til forskning i selvmord, forebyggelse af selvmord, undervisning om forebyggelse af selvmord, og behandling af PTSD, som følge af traumer.

I bl.a. USA arbejdes der med begrebet NPTSD, som er følelsesmæssig PTSD, der kommer efter psykisk langvarige belastninger, og langvarige negative følelsesmæssige belastninger, noget vi kunne have gavn af, at få kigget på.

Vi skal lave flere indsatser mod dårlig opvækst, og bedre vilkårene for de svageste – som investering

Vold mod partnere i hjemmet, samt generel omsorgssvigt af børn, mobning i skolerne, og ekstra indsatser for sprogundervisninger så vi også meget gerne bedre finansieret.

Der er behov for konkrete tiltag til at bekæmpe partner-vold, og vold i hjemmene. På Katunneq, konference om netop vold i hjemmet, lærte vi, at følgerne af vold i hjemmet som børn, i langt højere grad end nogen anden form for negativ social handling i hjemmet, medførte voksen-problemer.

Langt højere statistisk sandsynlighed for, at havne i en voldsspiral selv med sin partner.

Langt højere sandsynlighed for at havne i kriminalitet, og overvejende stor sandsynlighed for, at ende uden uddannelse.

Mere end halvdelen af både kvinder og mænd har oplevet vold på et tidspunkt i deres liv. Kvinder i alderen 25-34 er den gruppe der har været mest udsat for vold for nylig, ca. 11 %, og voldsudøveren var i 7 ud af 10 tilfælde partneren i hjemmet.

Blandt voksne kvinder med hjemmeboende børn, har 17 % været udsat for vold det seneste år.

Politiets analyser fra 2015, gengivet i notatet "vold og seksuelle overgreb i Grønland", fra 2019, der studerer statistikkerne over en dekade, viser at ca. 59 % af alle voldstilfælde er begået i hjemmet.

Belastende opvækstvilkår har vist sig, at være årsagen til selvmord eller forsøg, i 60-80 % af tilfældene, når man ser på undersøgelser udenlands fra.

Der er endnu ikke foretaget tilsvarende undersøgelser her i landet, men det står til troende, at belastende opvækstvilkår, altså er roden til rigtig mange af vor befolknings psykiske problemer, vold, misbrug og manglende arbejdsevne eller arbejdslyst.

Der er altså stort behov for, at sikre langt flere penge til forebyggelse af, og udbedring af skader forbundet med dårlige opvækstvilkår.

Det kan ganske enkelt bedst betale sig, økonomisk, fremover, at investere i vor befolkning og deres psykiske helbred, uddannelse og muligheder.

Derfor er det også vigtigt at behandling af traumer, direkte hjælp til familier i en dårlig situation, meget effektive behandlingsindsatser, en bred vifte af tilbud til behandling, og ikke mindst investering i sproglæring på grønlandsk, dansk og engelsk, som forudsætning for uddannelse og muligheder i verden, er altafgørende. Derfor peger vi på disse, og de er vanskelige at få øje på i finansloven.

Vi kan heller ikke undgå at bemærke, at indsatserne for vore hjemløse medborgere i dette kolde vinterland, ikke er med nogen steder, og her vil vi godt opfordre til, at Naalakkersuisut og de evt. underskrivende partier på Finansloven, får tænkt hjemløse med ind i det.

Der findes telt-løsninger, containere, opvarmede små halvvejs-huse og mange andre omkostningslette løsninger man kan iværksætte, således at vi får gjort alvor af housing First princippet.

Mange hjemløse er nogens far, mor, moster, onkel, eller bror eller andet familiemedlem. De har brug for livreddende varme og hjælp, og de har brug for, at vi som politikere hjælper dem.

Ikke mindst er der brug for bedre vilkår for de ældre, og alderspensionen må tilfalde dem der har brug for det, og yderligere stramminger er nødt til at være varslet i langt bedre tid end det er tilfældet nu.

Vi ser alt for mange hovsa-løsninger.

SULEQATIGISSITSUT
SAMARBEJDSPARTIET

Der har været behov for langt bedre prioriteringer af forebyggelse af vold, misbrug, sociale ulykker, seksuelle overgreb på børn og voksne, osv. for lang tid siden. Så havde vi haft en mere stabil og dygtig arbejdsstyrke nu.

Lad os ikke begå samme fejl fremover, ikke at prioritere forebyggelse og helbredelse af disse ting, fordi vi tænker kortsigtet.

Erhvervsliv, sunde aktiviteter og bedre velfærd

Det er helt ok at de nye uddannelser på NI, på bachelor niveau godkendes. Vi venter stadig på svar, i fht. hvorledes fadæsen er udredt, og politisk ansvar placeret.

Også ok herfra, med de ekstra sundhedshjælpere der søges ekstra bevillinger til. Vi håber dog at flere af disse ønsker at blive sygeplejersker med tiden. Mange ting i Finansloven, bl.a. dette, men også den alt for store søgning til Majoriaq og andre tiltag, kunne udbedres hvis vi vendte Finanslovsbevillingerne på hovedet, og satsede langt mere massivt på folkeskole og de studieforberevende uddannelser. Teknologien er nået så langt i dag, at det er muligt at nå helt ud i stuerne på bygder og mindre byer også, ved hjælp af internet, usb-undervisningsmaterialer, Virtual Reality forsøg, og legende sprog-indlæring.

Det er dog vigtigt at huske de grundlæggende relationelle, emotionelle og pædagogiske grundværktøjer også.

Unge i dag isoleres nemt ved sociale medier, lærer dårligere relationer, og får dårligere kontakt med hinanden - og udsættes for unødige farer på sociale medier - hvis ikke vi også har for øje, at teknologi er et hjælpemiddel, men udvikler kontakt, følelser, samtale-evner, og generel empati meget dårligt, uden den rette guidning.

Ligeledes venter vi på, at der sker reelle tiltag ved undervisningen for at lære børn at beskytte sig på nettet.

Det er positivt at læse, at der søges styrket pædagogiske tiltag på døgninstitutioner, samt at vi ønsker flere anbringelsespladser.

Det er kun positivt at man søger, at langt flere uddannelser kan tages på et højt niveau, som man kan se på Naalakkersuisuts ændringsforslag til bemærkninger. Super dejligt at se.

Ligeledes at der søges mere frihed under tilskud til landsholds-aktiviteter og det de går til, men vi burde måske øge bevillingerne her. Der er behov for flere penge at rejse for, at sikre mere smidige regler for tabt arbejdsfortjeneste, og bedre forhold for, at kunne træne mod bedre hold, så vore dygtige landsholdspillere får endnu bedre muligheder for, at dygtiggøre sig.

Ligeledes er der behov for flere penge til bredde-idrætten der fokuserer på sammenhold, sunde aktiviteter og trods alt gør hverdagen sjovere for de fleste der deltager.

Vi mener grundlæggende der er behov for omprioriteringer til sundhedsvæsen, uddannelse, flere sproglærings-tiltag, samt til vore mest udsatte, og en række reformer.

Der er behov for bedre planlægning bygge-mæssigt, bedre og friere vilkår for vort erhvervsliv, tættere samarbejde indenfor Rigsfællesskabet om vore børn, unge, handicappede og udsatte.

Samt flere penge til forskning og ikke-Selvstyre-kontrollerede turisme-forretninger.

Intet at det ser vi afgørende ændret i den fremsatte finanslovsforslag, og vi mener derfor der er et godt stykke vej at gå endnu, for at komme i mål.

Med disse ord, henviser vi til vore ordførerindlæg både ved 1. behandlingen i år, samt til foregående års 3 behandlinger, og sender nærværende tilbage i udvalg.

Tak for ordet.